

Opis firmy Carl Wiehr Büttenpapierfabrik w Aktach Biura Informacyjnego W. Schimmelpfenga w zasobie Archiwum Państwowego we Wrocławiu, Oddział Kamieniec Ząbkowicki

Publikujemy cztery dokumenty przechowywane w zasobie kamienieckiego oddziału Archiwum Państwowego we Wrocławiu. Znajdują się one w zespole „Biuro Informacyjne W. Schimmelpfeng” pod sygnaturą 3141/19.

Biuro Informacyjne było firmą gromadzącą dane na temat przedsiębiorstw (poczynając od drobnych rodzinnych interesów po wielkie firmy) pod kątem ich wiarygodności kredytowej. Powstało w 1872 roku we Frankfurcie nad Menem oraz w Berlinie. Z czasem utworzono oddziały w wielu innych miastach na terenie Niemiec (m.in. we Wrocławiu) oraz za granicą. Zasób informacji o przedsiębiorstwach był gromadzony w oparciu o dostępne dane, w tym w oparciu o artykuły lub anonsy prasowe oraz informacje udzielane przez samych przedsiębiorców w formie ankiet. Informacje o poszczególnych przedsiębiorstwach tworzą rodzaj kartoteki. Obecnie ułożone są alfabetycznie według nazw miejscowości. Część zasobu dotycząca Śląska oraz południowej części II Rzeczypospolitej została zdeponowana w 1992 roku w kamienieckim Oddziale Archiwum Państwowego we Wrocławiu i dziś stanowi ważne źródło informacji do badań dziejów gospodarczych oraz historii regionu¹.

Koperta poświęcona firmie papierniczej Karla Wiehra dotyczy lat 1917–1928. Na uwagę zasługują cztery opisy przedsiębiorstwa: pierwszy z 1917 roku, uzupełniony dwa lata później, oraz kolejne – z lat 1922, 1923 i 1928. Pod tekstami o firmie znajdują się nazwy firm prawdopodobnie zainteresowanych prowadzeniem interesów z Karlem Wiehrem (wśród nich jest jeden bank). To na ich zlecenie przeprowadzono wywiad i sporządzono notatki² przedstawione w niniejszym opracowaniu.

Z tłumaczenia tekstów wynika, że są one sporządzone przez osoby potrafiące pisać na maszynie, jednak legitymujące się nie najsolidniejszym wykształceniem. Napisane są językiem prostym, dalekim od literackiej niemieczyny. Aby zachować charakter tekstów, zostały przetłumaczone dość wiernie³.

¹ B. Grygorcewicz, K. Drożdż, *Akta Biura Informacyjnego W. Schimmelpfeng*, <http://www.ap.wroc.pl/zrodla-archiwalne/akta-biura-informacyjnego-w-schimmelpfeng> [dostęp: 3 listopada 2016 roku].

² Na podstawie informacji Krystyny Drożdż, kierownik Oddziału w Kamieńcu Ząbkowickim Archiwum Państwowego we Wrocławiu.

³ Na podstawie informacji Urszuli Ososko – autorki zamieszczonych poniżej tłumaczeń.

Okres międzywojenny w dziejach dusznickiej papierni był trudny. Po przeprowadzeniu znaczących inwestycji na początku XX wieku zakład wprowadził produkcję tektury techniką maszynową, utrzymując jednocześnie czerpalnię papieru. Uruchomienie maszynowej produkcji miało pozwolić firmie na skuteczne konkurowanie z innymi zakładami branży papierniczej. Jak wskazują przedstawione poniżej dokumenty, początkowo zamierzenia Wiehra udawało się realizować z powodzeniem, dzięki czemu jego wiarygodność dla instytucji kredytowych była wysoka. Wniosek taki można wysnuć na podstawie treści wszystkich omawianych notatek, sporządzonych przez wywiadownię gospodarczą w latach 1917–1928, kończących się stwierdzeniem o wypłacalności Wiehra i dobrej opinii o dusznickim przedsiębiorcy. Jednak od czasów wielkiego kryzysu gospodarczego problemy firmy Karla Wiehra narastały, czego dowodem było coraz większe zadłużenie. Sposobem na ich zażegnanie okazała się sprzedaż młyna miastu Duszniki-Zdrój, sfinalizowana w 1939 roku⁴.

Notatka nr 1, datowana na 17 grudnia 1917 roku

*Carl WIEHR... fabryka papieru czerpanego Śląsk DUSZNIKI
zarejestrowane w rejestrze handlowym Sądu Rejonowego Duszniki
jedyny właściciel Carl Wiehr*

Fabryka, najstarsza tego typu w hrabstwie kłodzkim, istnieje od 1562 roku i znajduje się od pokoleń w posiadaniu rodziny Wiehr⁵. Carl Wiehr⁶, urodzony w 1860. latach, żonaty⁷, przejął ją w 1909 roku od swej matki Marie Wiehr za umiarkowaną cenę. Do posesji z trzema budynkami należy 10 mórg ziemi. Budowle są stare, ale maszyny wyposażenia Wiehr unowocześnił, kazał też zamontować turbinę. Firma produkuje papier do akt oraz czerpany, pakunkowy i filtracyjny, od czasu do czasu też papier do pisania oraz tzw. kataplazmę dla weterynarzy⁸.

Produkcja jest ograniczona, gdyż w normalnych czasach nie zatrudnia się więcej niż około 10 osób siły roboczej, a nawet teraz, przy prawie pełnym wykorzystaniu możliwości produkcyjnych, nie zatrudnia się ich więcej, z tą różnicą, że dawniej prawie nie było zysku, natomiast obecnie zarobek jest ponoć dobry, więc należy przyjąć, że Wiehr się rozwija. Teraz firma mogłaby zatrudniać o kilka osób siły roboczej wię-

⁴ G. Grajewski, *O podejmowanych przed 1945 rokiem próbach ratowania młyna papierniczego w Dusznikach-Zdroju*, „Rocznik Muzeum Papiernictwa” 2015, t. 9, s. 23.

⁵ W posiadaniu rodziny Wiehrów młyn papierniczy znajdował się od 1822 roku – D. Błaszczuk, R. Sachs, *Słownik papierników śląskich do 1945 roku*, cz. 4: S–Z, „Rocznik Muzeum Papiernictwa” 2010, t. 4, s. 196.

⁶ Karl Wiehr urodził się 8 września 1866 roku, a zmarł 2 lutego 1941 roku – ibidem, s. 198.

⁷ Małżonką Karla Wiehra była Hedwig z domu Proske (1866–1940) – ibidem.

⁸ W świetle stanu badań nie można stwierdzić, czy produktem dla weterynarzy, określonym jako tzw. kataplazma, było papierowe opakowanie na materiał służący do sporządzania okładów, czy też Wiehr, prowadząc dodatkową działalność, wytwarzał dla weterynarzy mieszanki niemające nic wspólnego z papierem.

3	<p style="text-align: right;">Schlesien</p> <p>Carl W I E H R.....Büttenpapierfabrik.....REINERZ</p> <p>Eingetr. im Handelsreg. d. Amtsgerichts Reinerz Alleininhaber: Carl Wiehr</p> <p>Die Fabrik, die älteste der Art in der Grafschaft Glatz, besteht seit 1562 und befindet sich seit Generationen im Besitz der Familie Wiehr. Carl Wiehr, in den 1860er Jahren geboren, verheiratet, übernahm sie zu einem mässigen Preise 1909 von seiner Mutter Marie Wiehr. Zum Grundstück mit seinen drei Gebäuden gehören noch 10 Morgen Land. Die Baulichkeiten sind alt, die maschinelle Einrichtung hat Wiehr indes erneuert, auch hat er eine Turbine aufstellen lassen. Die Firma stellt Akten- und Büttenpapier, Pack- und Filtrierpapier, hin und wieder auch Schreibpapier her, sowie das sogenannte Ketaplasma für Tierärzte. Der Betrieb ist beschränkt, da in gewöhnlichen Zeiten nur gegen 10 Arbeitskräfte beschäftigt werden, wie auch jetzt bei fast vollem Betriebe nicht mehr beschäftigt sind, nur mit dem Unterschiede, dass früher bei dem Geschäft nicht viel übrig blieb, während jetzt gut verdient werden soll, sodass angenommen wird, dass Wiehr jetzt vorwärts kommt. Die Firma könnte jetzt freilich sehr wohl einige Kräfte mehr beschäftigen, wenn sie mehr Rohmaterial hätte. Aufträge lägen genug vor. Vor dem Kriege wurden bei einem Jahresumsatze von etwa 20tausend Mark die Betriebsmittel nicht sonderlich hoch veranschlagt, wie auch der Grundbesitz für genügend belastet galt. Derzeit hingegen ist der Schluss gerechtfertigt, dass Betriebsmittel ausreichend vorhanden sind, weil pünktlich gezahlt wird. Wiehr ist gut berufen und genießt Vertrauen.</p> <p>G-17, Dezbr. 17-R37-K51 I.G. Papierfok. Kreppitz A.-G., Kreppitz (O.-S.) 21.12.17</p>
	<p>(Anfang aus 17.12.17) Während des Krieges wurde der Betrieb nur in kleinem Umfange unterhalten, da es an Rohmaterialien mangelte. In neuerer Zeit werden etwa 10 Personen beschäftigt. Wiehr hat auch grössere Holzeinkäufe gemacht, und so für ausreichende Beschäftigung seiner Leute während des Winters bereits besorgt. Es sollen auch u.a. Schindeln, Kisten und dergl. hergestellt werden. Wiehr ist mit Aufträgen genügend versehen, ist auch selbst im Betriebe mit tätig. Beide Eheleute sind solid und strebsam und erfreuen sich auch persönlich guter Beurteilung. Zu dem ziemlich umfangreichen Grundbesitz gehört u.a. auch eine historische alte Papiermühle, für deren baulichen Unterhalt auch die Stadtverwaltung Reinerz Zuschüsse leistet. Wiehr verfügt über ausreichende Betriebsmittel, genießt Vertrauen und lebt in geordneten Verhältnissen.</p> <p>G-21, Juli-19-R34-K5 2. (2x) (a) Chem. Fabriken vorm. Weiler-ter-Meer Uerdingen (Rheinprov.) 21.7.19</p>

cej, gdyby miała więcej surowców. Zleceń jest wystarczająco dużo. Przed wojną przy rocznym obrocie około 20 000 marek oszacowano wartość kapitału niezbyt wysoko, poza tym nieruchomości uchodziła za znacznie obciążoną⁹. Teraz zaś uprawniony jest wniosek, że kapitał jest wystarczający, gdyż płatności są realizowane punktualnie. Wiehr cieszy się dobrą opinią i zaufaniem.

G/17. grudzień 17/R57/K81

1. G) fabryka papieru Krapkowice SA, Krapkowice, Górny Śląsk, 21.12.1917¹⁰

Uzupełnienie notatki z 17 grudnia 1917 roku, datowane na 21 lipca 1919 roku

[początek z 17.12.17] Podczas wojny produkcja odbywała się tylko w małym zakresie, ponieważ brakowało surowców. W nowszych czasach zatrudnia się około 10 osób. Wiehr dokonał większych zakupów drewna i w ten sposób zapewnił swoim ludziom wystarczająco dużo pracy na zimę. Zamierza też produkować gonty, skrzynie i tym podobne rzeczy. Wiehr ma wystarczająco dużo zleceń i sam bierze udział w produkcji. Oboje małżonkowie są solidni i pilni i cieszą się dobrą opinią. Do dużej nieruchomości należy m.in. stara historyczna piarnia, której utrzymanie zarząd miasta Duszniki wspiera dopłatami. Wiehr posiada wystarczający kapitał, cieszy się zaufaniem i żyje w uporządkowanych relacjach.

G-21. lipiec-19-R34-K5

2. (2x) (a) fabryki chemiczne poprz. Weiler-ter-Meer Uerdingen, prowincja Nadrenia 21.7.19¹¹

* * *

Notatka nr 2, datowana na 1 lipca 1922 roku

*Carl WIEHR... fabryka papieru czerpanego Śląsk DUSZNIKI Glatzer Straße
zarejestrowane w rejestrze handlowym Sądu Rejonowego Duszniki
jedeny właściciel Carl Wiehr*

Fabryka jest najstarszą tego typu w hrabstwie kłodzkim i istnieje od 1562 roku. Przedsiębiorstwo znajduje się od lat w posiadaniu rodziny Wiehr. Carl Wiehr, urodzony w 1860. latach, przejął fabrykę w 1909 roku od swej owdowiałej matki Marie

⁹ Przymuszczenie zadłużenie, o którym mowa, było skutkiem dużych inwestycji, których efektem było m.in. zainstalowanie w 1905 roku maszyny do produkcji tektury, skonstruowanej przez firmę H. Füllner z Cieplic.

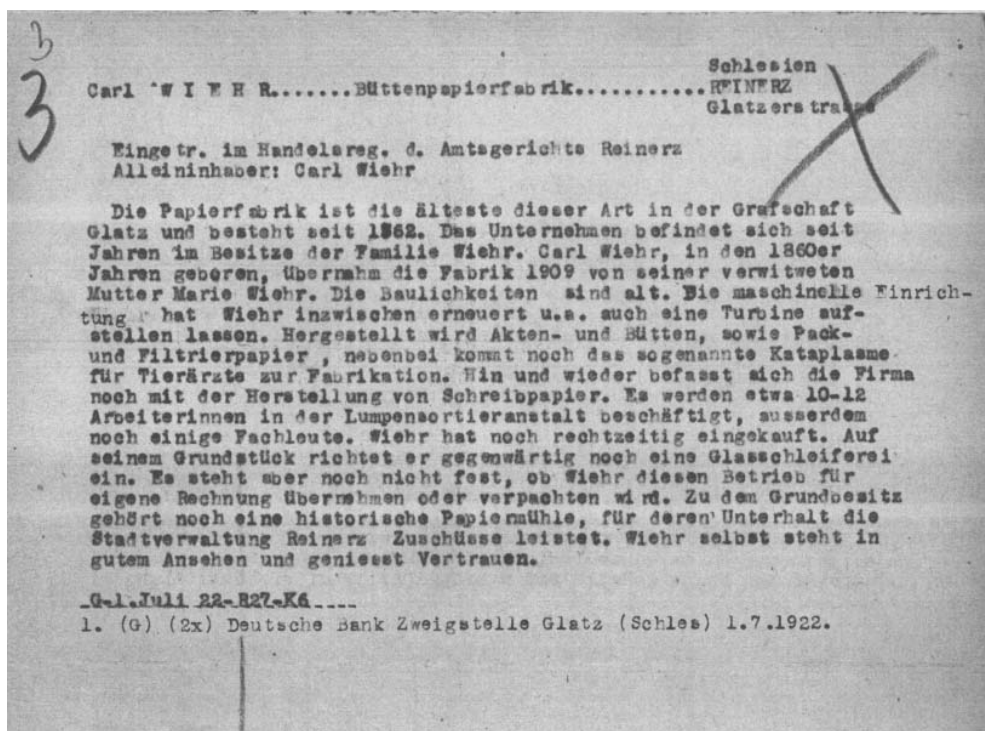
¹⁰ Prawdopodobnie nazwy firm pod notatkami wskazują na podmioty, które zleciły Biuru Informacyjnemu W. Schimmelpfeng zebranie informacji na temat firmy Carl Wiehr Büttenspapierfabrik. Na podstawie informacji Krystyny Drożdż, kierownik Oddziału w Kamieńcu Żąbkowickim Archiwum Państwowego we Wrocławiu.

¹¹ Ibidem.

Wiehr. Budowle są stare. Maszyny wyposażenia Wiehr z czasem unowocześnił, m.in. kazał zamontować turbinę. Produkuje się papier do akt oraz czerpany, pakunkowy i filtracyjny oraz tzw. kataplazmę dla weterynarzy. Od czasu do czasu produkuje się też papier do pisania. Zatrudnionych jest około 10–12 robotnic w sortowni szmat, a ponadto kilku fachowców. Wiehr zawczasu dokonał zakupów. Obecnie urządza też na swojej posesji szlifiernię szkła. Jeszcze nie ustalono, czy poprowadzi ten zakład na własny rachunek, czy go wydzierżawi. Do nieruchomości należy też historyczna piarnia, której utrzymanie zarząd miasta Duszniki wspiera dopłatami. Wiehr cieszy się dobrą opinią i zaufaniem.

G-I. lipca 22- B27-K6

1. (G) (2x) Deutsche Bank filia Kłodzko (Śląsk) 1.7.1922¹²

* * *

¹² Ibidem.

Notatka nr 3, datowana na 12 marca 1923 roku

*Carl WIEHR... Fabryka papieru czerpanego Śląsk DUSZNIKI, Glatzer Str.
zarejestrowane w rejestrze handlowym Sądu Rejonowego Duszniki
jedeny właściciel Carl Wiehr*

Fabryka papieru jest najstarszą tego typu w hrabstwie kłodzkim, istnieje od 1562 roku i znajduje się od kilku pokoleń w posiadaniu rodziny Wiehr. Wiehr, urodzony w 1860. latach, przejął ją w 1909 roku od swojej matki na korzystnych zasadach. Budowle są, co prawda stare, ale maszyny wyposażenia Wiehr unowocześnił, m.in. zamontował turbinę. Produkuje się papier do akt i czerpany, pakunkowy i filtracyjny oraz tzw. kataplazmę dla weterynarzy. Zakład zatrudnia obecnie 8 osób, a w interesie wciąż panuje ożywiony ruch. Wiehr zaopatruje zakład w jak najlepszy sposób, zarządza zręcznie i stał się majątnym człowiekiem. W 1922, przez przebudowę spichlerza, dużym kosztem założył też szlifiernię szkła, która również jest bardzo rentowna, a w której pracuje, oprócz cichego udziałowca, 14 osób. Do nieruchomości należy też historyczna papiernia, której utrzymanie państwo wspiera dopłatami. Cała nieruchomość z siłą wodną oraz źródłem do produkcji papieru odpornego na mole ma obecnie sporą wartość. Wiehr cieszy się wyśmienitą opinią i jest wszędzie szanowanym człowiekiem interesu, w swej miejscowości piastuje stanowisko rajcy, żyjąc na całkowicie pewnym gruncie. Hipoteki obciążające jego majątek wypowiedział i wykupuje je.

Wiehr uchodzi za człowieka posiadającego wystarczający kapitał i w naszych sferach gospodarczych cieszy się zaufaniem.

G-12 marca 23-R26-K5

1. (D) Willers, Engel & Co., Drezno (import) 12.3.23

*2. (B) Leopold Cassella & Co. Frankfurt n. M. (fabryka farb anilinowych)
12.3.23¹³*

¹³ Ibidem.

4

Schlesien
REINERZ
Glatzerstr.

Karl WIEHR..Büttenpapierfabrik.....

Eingetragen im Handelsregister des Amtsgerichts Reinerz
Alleininhaber: Karl Wiehr

Die Papierfabrik ist die älteste dieser Art in der Grafschaft Glatz, besteht seit 1562 und befindet sich seit mehreren Generationen in der Familie. Wiehr in den 1860er Jahren geboren, übernahm die Fabrik 1909 von seiner Mutter zu günstigen Bedingungen. Die Baulichkeiten sind zwar alt, doch hat Wiehr die maschinelle Einrichtung erneuert u. a. auch eine Turbine eingebaut. Zur Herstellung gelangt Akten- und Bütten-, sowie Pack- und Filtrierpapier, nebenbei wird auch das sogen. Kataplasma für Tierärzte fabrikiert. In dem Betriebe sind gegenwärtig 8 Leute beschäftigt und der Geschäftsgang ist andauernd ein reger. Wiehr versieht den Betrieb in bester Weise, disponiert umsichtig und ist auch ein vermöglicher Mann geworden. 1922 hat er durch Umbau einer ihm gehörigen Scheuer mit erheblichen Kosten noch eine Glasschleiferei eingerichtet, die gleichfalls gut rentiert und in der neben einem stillen Teilhaber noch 14 Leute arbeiten. Zu dem Besitze gehört noch eine historische Papiermühle, für deren Erhaltung der Staat Zuschüsse leistet. Die gesamte Besetzung nebst Wasserkraft und der Quelle zum Bereiten des mottenfreien Papiers hat einen ganz erheblichen Zeitwert. Wiehr ist ein bestans berufener und allseits geachteter Geschäftsmann, er bekleidet am Orte das Amt des Rathsherrn.

5

und lebt in durchaus gesicherten Verhältnissen. Die auf dem Besitze haftenden Hypotheken hat er zur Rückzahlung gekündigt. Wiehr wird im Besitze ausreichender Betriebsmittel gehalten und genießt bei unseren Gewährleuten Vertrauen.

G-12. März 23-R26-K5

1. (D) Willers, Engel & Co. Dresden (Import) 12.3.23
2. (B) Leopold Cassella & Co. Frankfurt a.M. (Anilinfarbenfabrik) 12.3.23

* * *

Notatka nr 4, datowana na 22 marca 1928 roku

*Carl WIEHR... Fabryka papieru czerpanego Śląsk DUSZNIKI, Glatzer Str.
zarejestrowane w rejestrze handlowym Sądu Rejonowego Duszniki
jedeny właściciel: Carl Wiehr*

Fabryka istnieje od 1562 roku i znajduje się od kilku pokoleń w posiadaniu rodziny Wiehrów. Carl Wiehr, urodzony w 1870. latach i żonaty, przejął ją w 1909 roku od swojej matki na korzystnych zasadach.

Budowle są stare, ale maszyny zostały całkowicie unowocześnione, m.in. zamontowano nową turbinę. Produkcja ogranicza się do papieru do akt, czerpanego oraz kartonu na opakowania i papieru pakunkowego, ubocznie wytwarza się tzw. kataplazmę dla weterynarzy. Obecnie zatrudnia się 5 do 6 robotników. Przedsiębiorstwo z czasem dobrze się rozwija i obrót roczny wynosi około 75 do 85 tysięcy RM¹⁴. Wiehr jest dalekowzrocznym przedsiębiorcą, który zręcznie zarządza. Ma dobrą opinię, jest powszechnie szanowany, a w swej miejscowości piastuje godność rajcy. W 1922, przez przebudowę stodoły, założył na swojej nieruchomości szlifiernię szkła, która także jest bardzo rentowna.

Wartość zabudowań całej nieruchomości szacuje się na około 60 do 80 tysięcy RM, ciężące na niej hipoteki wynoszą od 12 do 15 tysięcy marek. Konto bankowe znajduje się w Miejskiej Kasie Żyrowej w Dusznikach. Jak nas poinformowano, Wiehr realizuje swoje obowiązki płatnicze punktualnie, a jego zdolność kredytową określa się jako dobrą.

G/22. marca 28-R25-K6

*1. (g) Gesellschaft für chem. Industrie Bazylea Klybeckstr. 141-151 (Szwajcaria)
23.3.28¹⁵*

2.

3.

Odpowiedzialny majątek firmy szacuje się, po odjęciu wszystkich zobowiązań, na 30–40 000 RM.

W związku z tym, przy uwzględnieniu wszystkich pozostałych okoliczności, jego zdolność kredytową uważa się za dobrą.

G. 16. kwietnia 28 R 25

2. pytanie: 4 500 RM

odpowiedź: 10 000 RM

*(Z) Fabryka maszyn Friedrich Haas T. z oo, Lennep, Prowincja Nadrenia,
16.4.1928¹⁶*

¹⁴ Reichsmark, skrót RM – marka Rzeszy – została wprowadzona przez Reichsbank (Bank Rzeszy) w 1924 roku w miejsce marki zdeprecjonowanej podczas wielkiej inflacji z lat 1922–1923. Stara waluta została zastąpiona marką rentową w stosunku 1 000 000 000 000 : 1 (jeden bilion marek inflacyjnych = jedna nowa marka). *Reichsmark*, <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Reichsmark>> [dostęp: 15 listopada 2016 roku].

¹⁵ Por. przyp. 10.

¹⁶ Ibidem.

1

5. Karl WIEHR.....Büttenpapierfabrik.....Schlesien
REINERS
Glatzerstrasse

Eingetr. im Handelsreg. d. Amtsgerichts Reiners
Alleininhaber: Karl Wiehr.

Die Fabrik besteht seit 1562 und befindet sich seit Generationen in Händen der Familie Wiehr. Carl Wiehr, in den 1870er Jahre geboren und verheiratet, übernahm 1909 die Fabrik von seiner verwitweten Mutter unter günstigen Bedingungen.

Die Benlichkeiten sind alt, die Maschinen jedoch durchweg erneuert und es wurde u.a. auch eine neue Turbine eingebaut. Die Fabrikation beschränkt sich auf Akten- und Bütten- sowie Pappkarton und Packpapiere, nebenher wird auch das sogenannte Kataplasme für Tierärzte hergestellt. Gegenwärtig werden 5 bis 6 Arbeiter beschäftigt. Das Unternehmen hat sich im Laufe der Zeit gut entwickelt und der Jahresumsatz beträgt etwa 75 bis 85 tausend RM. Wiehr ist ein umsichtiger Geschäftsmann, der geschickt disponiert. Er ist gut berufen, allseits geachtet und bekleidet am Orte das Amt eines Ratsheeren. 1922 richtete er durch Umbau einer Scheune auf seinem Grundstück eine Glasschleiferei ein, die gleichfalls gut rentiert.

Der Bauwert des Gesamtbesitzes wird auf etwa 60 bis 80 tausend RM geschätzt, die darauf lastenden Hypotheken betragen etwa 12 bis 15 tausend RM. Bankverbindung besteht mit der Städt. Girokasse Reiners, wie uns gesagt wird, kommt Wiehr seinen Zahlungsverpflichtungen pünktlich nach und die Kreditfähigkeit wird als gut bezeichnet.

C-22. März 28-R25-K6

1. (g) Gesellschaft für chem. Industrie Basel Klybeckstr. 141-151
(Schweiz) 23.3.28

2.
3.

*Der vorerwähnte Gläubigerantrag wird, abzüglich aller Verbindlichkeiten, auf 30-40 000 Reich geätzt.
Der Wertfallus hängt mit einer Gewinnsteigerung aller übrigen Faktoren wie der Umsatz als systematisch zusammen.*

16. April 28 R 25

2.

Frage: RM.	45000.-
Antwort: RM.	10000.-

 (Z) Maschinenfabrik Friedrich Haas G.m.b.H., Lennep
(Rhpr.) 16.4.28